

Norsk potetproduksjon 2019

Per J. Møllerhagen og Pia Heltoft

NIBIO Frukt og grønt

per.mollerhagen@nibio.no

Arealer

Det totale potetarealet i 2019 var 116 815 daa (endelige tall fra Landbruksdirektoratet/SSB). Det er en økning på ca. 1 100 daa sammenlignet med året før. De oppgitte arealene er de arealer som det er søkt produksjonstilskudd på. Det vil alltid være en del potet som settes i tillegg til dette, anslagsvis ca. 4–5 000 daa hvert år. Økningen i potetarealet på Østlandet var på snaut 1 500 daa fra 2018. På Vestlandet økte arealet med rundt 400 daa, mens det i de andre landsdeler var en nedgang, størst i Midt-Norge (ca. 600 daa).

Hele 77 % av det totale potetarealet ligger på Østlandet. Det er fortsatt Hedmark, Vestfold, Nord-Trøndelag og Oppland som er de største potetfylkene. Hedmark er det desidert største med

48 897 daa (økning på ca. 1 500 daa fra 2018). Vestfold hadde 14 371 daa (samme som 2018). Oppland hadde 9 194 daa i 2019, en økning på ca. 400 daa. I Trøndelag var potetarealet på 13 902 daa i 2019, en nedgang på ca. 700 daa. Rogaland hadde et areal på 5 669 daa i 2019 (en nedgang på ca. 100 daa fra året før), mens Sogn og Fjordane hadde 839 daa i 2019 daa, en nedgang på ca. 60 daa (det meste lokalisert i Lærdal). I de tre nordligste fylkene ble det satt 4 137 daa, som er en nedgang på ca. 150 daa sammenlignet med 2018. Potetarealet i Troms er 2 597 daa og vel 1 000 daa større enn i Nordland. Finnmark hadde kun 40 daa i 2019, og er det minste potetfylket sammen med Hordaland som hadde 67 daa. Det dyrkes potet på 1,2 % av det totale jordbruksarealet det er søkt tilskudd for (9 793 551 daa).

Tabell 1. Potetareal som det er søkt produksjonstilskudd på, i dekar. Kilde: SSB og SLF

	1999		2009		2017		2018		2019	
	dekar	%	dekar	%	dekar	%	dekar	%	dekar	%
Østlandet	106614	71,9	101107	73,5	89459	76,3	87917	76,0	89356	76,5
Vestlandet	11650	7,8	11719	8,5	7899	6,7	7103	6,1	7500	6,4
Midt-Norge	22452	15,1	17971	13,1	15544	13,3	16420	14,2	15822	13,6
Nord-Norge	7794	5,2	6853	5	4380	3,7	4283	3,7	4137	3,5
Totalt	148510	100	137650	100	117282	100	115723	100	116815	100

Vestlandet: Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane

Midt-Norge: Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag

Nord-Norge: Nordland, Troms og Finnmark

Østlandet: Øvrige fylker

Tabell 2. Antall potetprodusenter, totalt potetareal og areal pr. produsent. Tall fra søknad om produksjonstilskudd. Kilde: Landbruksdirektoratet

	1999	2016	2017	2018	2019
Antall produsenter, stk.	9839	1876	1697	1575	1507
Potetareal, daa	147432	119838	117282	115723	116815
Areal/produsent, daa	15,0	64,0	69,1	73,5	77,5

Trenden fra tidligere år med nedgang i antall produsenter og økt areal pr. enhet fortsetter også i 2019. Antall produsenter som søkte produksjonstilskudd på potet i 2019 er redusert med 68 fra året før, til 1 507. Dette utgjør 4,0 % (4,1 % i 2018) av de 37 370 som totalt søkte produksjonstilskudd i jordbruket i 2018. Her er også arealer under 5 daa tatt med. Tabell 2 viser at gjennomsnittlig potetareal på landsbasis nå er 78 daa, som er en liten økning fra 2018. Det gjennomsnittlige arealet pr. produsent i Hedmark var på 175 daa (164 daa).

Avlinger og produksjon

Tall for avlingene i 2018 viser at det ble produsert totalt 326 500 tonn potet i Norge i 2018 (tabell 3). Dette var ca. 11 000 tonn mer enn i 2017. Merk at dette er foreløpige tall, og at korrigeringer vil komme. Avlinga pr. daa var 2 810 kg/daa i tørkeåret 2018. Dette er 120 kg/daa mer avling enn det foregående året. For 2019 er det forventet at avlingene både totalt og i kg/daa blir noe høyere enn i 2018 (tabell 3). Selv om arealene er redusert i de seinere åra, ligger den årlige totale produksjonen på vel 300 000 tonn. I alle de tre viktigste potetområdene på Østlandet, og særlig i Oslofjordområdet, er det rapportert om noe høyere avlinger enn i 2018. I Mjøsområdet ble det registrert en avlingsnedgang sammenlignet med åra før. En del potet ble heller ikke høstet. Graveprøver viste at avlingene i Trøndelag i 2019 var høyere enn foregående år. Graveprøvene er utført i slutten av august, og mye tilvekst kommer i september ved nedbørunderskudd i august. (Avlings- og graveprøver utført av enheter i Norsk Landbruksrådgiving m.fl. samt tilbakemeldinger fra potetkjøperne).

Tabell 3. Avlinger i kg/daa og totalt produsert kvantum
Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

	2010	2016	2017	2018*
Kg/daa	2517	2927	2690	2810
Totalt prod. kvantum, tonn	380200	350800	315500	326400

*Tallene er foreløpige

Tabell 4. Sertifisert settepotetproduksjon. Kilde: Mattilsynet

	2014	2016	2017	2018	2019
Areal, daa	9144	9098	9018	9205	9214
Tonn, omsatt*	8188	10131	10199	10068	-
Oms. kg/daa	895	1114	1131	1094	-
Vraking etter vekstkontr. %	8,4	16,9	6,0	2,2	5,4

* Vær OBS på at omsatt kvantum er det som ble solgt påfølgende vinter/vår. (eks. 10 199 tonn ble solgt våren 2018)

Sertifisert settepotetproduksjon

Settepotetarealet og omsatt kvantum de siste åra er vist i tabell 4. Arealet har økt fra ca. 8 000 (2009) til 9 214 daa sertifisert vare i 2019, om lag samme areal som foregående år. Som en kuriositet kan det nevnes at det totale arealet av sertifisert vare var nede i vel 4 700 i 1980. Omsatt mengde settepotet har variert noe de siste åra (6 000 tonn for 15 år siden til vel 10 000 tonn de siste åra). Våren 2019 ble det solgt 10 068 tonn settepotet, som er en nedgang på vel 120 tonn sammenlignet med foregående år.

Det produseres desidert mest sertifiserte settepoteter i Hedmark fylke, og da med hovedtyngden i Glåmdalen mellom Elverum og Skarnes. De tre sortene som ble dyrket på størst settepotetareal i 2019 var: Asterix 1 356 daa, Lady Claire 1 477 daa og Mandel, klon 1/6 903 daa. Fakse, Nansen, Innovator, Folva, Peik, Kerrs Pink, Arielle, Oleva og Solist lå alle på mellom 200–850 daa sertifisert produksjon.

Det er interessant å se på effektiviteten i settepotetproduksjonen målt i kg/daa omsatt vare. I 2019 ble det omsatt 1 094 kg/daa fra 2018 – avlinga, dette er på linje med de foregående to åra. Mengde omsatt vare var «all time high» 10 199 tonn våren 2018 mot 10 068 tonn våren 2019.

Salget av settepotet pr. daa er lavt sammenlignet med avling i kg/daa av hele potetproduksjonen (tabell 3). Dette kan delvis forklares med at i settepotetproduksjonen blir riset sprøytet ned tidligere enn i øvrig produksjon og gjødselnivået er redusert. Dette for å få mest mulig av avlinga i settepotetfraksjonene. Produsenter som dyrker sertifiserte sette-

poteter, bruker i noen grad settepotet fra egen avl påfølgende år, noe som ikke kommer fram i statistikk. Dette kvantumet kan anslås til 1 300–1 500 tonn (15 % av egen produksjon i gjennomsnitt for alle dyrkere av sertifisert vare brukes til eget bruk påfølgende år). Settepoteter omsettes i 30–45 mm, 35–50 mm og 45–55 mm som de mest vanlige størrelsessorteringene. Ved gjenbruk av egne settepoteter (klassen blir da automatisk nedklassifisert) er det ofte vanlig å bruke overstørrelser, dvs. + 50–55 mm, slik at settepotetmengden pr. daa ofte blir på rundt 350 kg/daa. Flere settepotetdyrkerne har en kombinasjonsproduksjon mellom konsum-/industrileveranse og settepotetproduksjon.

Dersom en går ut fra en middels settepotetmengde på 250 kg/daa, ble det satt ca. 29 200 tonn settepoteter i 2019 (totalt potetareal var ca. 117 000 daa). Det betyr at ca. 34,5 % av settepotetene som ble satt i år var sertifiserte. Dette er ett prosentpoeng reduksjon fra 2018.

De sortene som det var størst salg av for setting våren 2019 var (tonn omsatt settepotet): Asterix 1 446 tonn, Lady Claire 1 401, Fakse 916, Folva 859, Mandel, klon1 og 6 607, Nansen 377, Beate 203, Kerrs Pink 173, Laila 213 og Erika 102 tonn. Av de tidlige sortene var det Solist 564, Arielle 265, Hassel 144 og Rutt 259 tonn som var mest omsatt. Typiske industrisorter som Innovator 741 tonn, Peik 299, Oleva 170, Saturna 127 og Lady Claire 1 401 tonn hadde også betydelig omsetning. De øvrige omsatte sortene lå på under 100 tonn pr. sort.

Andel vraket settepotetareal i 2019 var på 5,4 % før vintertesten. Det var 10 partier som representerte 340 daa som ble vraket etter vekstkontrollen i sommer. Viktigste årsaker var PVA/PVY virus, i tillegg ble 93 daa vraket på grunn av for liten avstand til ukontrollert areal. Ett parti med Rutt ble vraket pga. stengelrâte. Lagerkontroller høsten 2019 viste at

det var veldig få funn av råter på lager innunder jul. Innhøstingsforholda var krevende med mye nedbør og frost. Allikevel ser det ut som at kvaliteten er bra de fleste plasser. Flatskurv har vært observert på noen partier. Fra settepotetforretningene rapporteres det om normale avlinger og oppfyllelse av produksjonsvolum. Erika vil bli faset ut til fordel for den nye sorten Celandine i neste års settepotetdyrking. Aksel og Troll fases ut.

I sertifisert avl i Norge er maksimumsgrensa for å få godkjent en sertifisert vare et maksimalt innhold av virus og stengelrâte på 1,0 % på hver ved vekstkontroll, og 10 % virus i vintertest i klasse C (sertifisert). Det meste av settepotetene som omsettes er forøvrig basiskvalitet (klasse B) med maks. 0,5 % stengelrâte, 0,5 % virus i åkeren og maks. 4 % virus i vintertest etterpå. Rapportene fra vintertestene så langt, viser at det var en del PVA i Asterix også i år.

Kvalitetsstatistikk Potet

Fagforum Potet henter hvert år opplysninger fra potetbransjen om kvalitetsfeil ved levering. Her presenteres de siste sesongers resultater og et sammenheng for de siste 6 år. Kvalitetstallene som deles opp i matpotet og industripotet er hentet inn fra Lågen Potetpakkeri, Hvebergsmoen Potetpakkeri, Totenpoteter, HOFF SA, Findus, Maarud AS og Orkla. I Industrileveransene inngår chips, pommes frites, flakes og ferdigpoteter hvilket utgjør ca. 110 000 tonn mens leveranser til potetpakkeriene utgjør ca. 40 000 tonn.

Industripotet

I 2019 har det ikke vært mulig å hente ut tall fra industri. Derfor presenteres her tall fra i fjor. For industripotet er statistikken basert på prøver av levert råvare, 10 kg prøve per 10 tonn leverte poteter. Prøven blir tatt ut når lasset tippes og prøven er skåret før lasset går inn i produksjon. Statistikken

Tabell 5. Vekttall for feil hos ulike bedrifter i industripotetbransjen

Bedrift	Bløte råter	Stengelrâte	Tørrrâte	Tørre råter	Grønne	Mek. sterk skader	Vekstprekk	Støtbiått	Indre def. (rust)	Indre def. (kolv)	Indre def. (andre)	Misforma	Skurv	Mek. svake skader	Visne/grodde
HOFF SA	2	2	2	3	3	2	1	2	1	1	1	0,5	0,5	0,5	1
Maarud AS	3	3	3	3	3	2	1	2	0,5	1	0,5	0,5	1	0,5	1
Findus	3	3	3	3	2	2	1	2	1	1	1	1	0,5	0,5	1
Orkla	3	3	3	3		2	1	1	0,5	1	0,5	0,5	1	0,5	0,5

Tabell 6. Kvalitetsfeil av råvare vurdert ved levering (10 kg/10 tonn) angitt i vektprosent feil for industripotet i sesongene 2013–14 til 2017–18 og sammendrag av 5 sesonger

Feil	År					Gjennomsnitt 5 år (2013–2017)
	2013–14	2014–15	2015–16	2016–17	2017–18	
Bløte råter/stengelråte	0,5	0,6	0,9	0,8	0,6	0,7
Tørråte	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Tørre råter	0,5	0,2	0,3	0,3	0,4	0,3
Grønne	1,3	1,7	1,7	2,2	2,2	1,8
Mekaniske skader, sterke	0,8	0,9	1,1	0,9	0,7	0,9
Vekstsprekker	0,7	0,9	1,5	1,4	1,3	1,1
Støtblått	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Indre defekter (rust)	1,6	1,5	1,5	1,3	1,2	1,4
Indre defekter (kolv)	1,6	0,7	0,6	1,1	0,6	0,9
Indre defekter (andre)	0,8	1,2	0,7	1,6	1,4	1,2
Misformede poteter	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5
Skurv	2,9	2,6	1,4	2,0	2,3	2,2
Mekaniske skader, svake	2,3	1,7	2,0	3,1	2,8	2,4
Visne/grodde poteter	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1
Total vektprosent feil	13,3	12,9	12,3	15,9	14,0	13,7

presenteres enten i feilenheter eller vektprosent feil hos bedriftene. Feilenheter beregnes ut fra vektall som er forskjellige hos de ulike bedriftene (tabell 5). Feilenheter beregnes som feilenheter = vektall * vektprosent feil.

Statistikken er presentert i vektprosent feil (tabell 6). I snitt for sesongene 2013–14 til 2017–18 var totale vektprosent feil 13,7 % (tabell 6). 2016–17 sesongen skilte seg ut med høyeste totale vektprosent feil på 15,9. I 2017–18 sesongen lå totalen på 14,0. Største feil er i snitt over 5 år mekanisk svake skader (2,4 %) og skurv (2,2 %) etterfulgt av grønne poteter (1,8 %). I 2016–17 sesongen var det en høyere andel grønne poteter og mer indre defekter (andre) og mekanisk svake skader hvilket gir utslag på den totale feilandel.

Matpotet

For matpotet er statistikken basert på prøver tatt ved levering etter utsortering av småpotet. Det tas ut

10 kg per 10 tonn for vurdering. I tabell 7 finnes vektall som brukes for å beregne feilenheter i matpotet.

Summen av vektprosent feil ligger for de siste 6 sesonger på 23,2 % (tabell 8). Skurv er den største kvalitetsfeil på matpotet og utgjorde i snitt for de siste fem år 5,9 %. Svake skader utgjør 3,9 %. Deretter følger skallmisfarging (3,2 %), overflate skurv (3,1 %) og grønne (2,1 %).

I denne sesong (2018–19) utgjorde summen av vektprosent feil 23,6 %. Største feil var skurv (6,9 %), som også utgjorde den største kvalitetsfeil i gjennomsnitt de siste 6 år. Overflateskurv (3,5 %), svake skader (3,4 %) og skallmisfarging (3,3 %) utgjør etter skurv største grunn til utsortering i matpotet. Det har blitt mindre utsortering på grunn av grønne poteter de siste 2 sesonger sammenlignet med de foregående år.

Tabell 7. Vektall for feil hos potetpakkeriene

	Bløte råter	Tørre råter	Grønne	Sterk skade	Støtblått	Rust	Hulrom	Andre indre	Vekstsprekke	Visne	Grodde	Misformet	Andre sorter	Skurv	Svake skader	Skall misfarging	Overflate skurv
Hvebergsmoen/Lågen (Bama)	10	5	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	0,5	1	1	1	1
Toten Poteter (COOP)	10	5	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5

Tabell 8. Kvalitetsfeil vurdert av levert råvare etter utsortering av småpotet. Det vurderes 10 kg per 10 tonn. Kvalitetsfeil er angitt i vektprosent feil for matpotet i sesongene 2013–14 til 2018–19 og sammendrag av 6 sesonger

	År						Gjennomsnitt 6 år (2013–14 til 2018–19)
	2013–14	2014–15	2015–16	2016–17	2017–18	2018–19	
Bløte råter	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Tørre råter	0,5	0,9	0,6	0,4	0,1	0,4	0,5
Grønne	2,4	2,6	2,4	2,2	1,8	1,3	2,1
Sterk skade	0,7	0,8	0,7	0,6	0,5	1,0	0,7
Støtblått	0,2	0,3	0,2	0,2	0,0	0,2	0,2
Rust	0,1	0,3	0,2	0,1	0,0	0,3	0,2
Hulrom	0,4	0,5	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2
Andre indre	1,0	1,0	1,1	1,1	0,7	0,9	1,0
Vekstsprekke	0,7	0,5	0,7	0,4	0,4	0,4	0,5
Visne	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Grodde	0,0	0,1	0,2	0,3	0,2	0,4	0,2
Misformet	0,8	1,8	1,1	1,1	1,6	1,2	1,3
Andre sorter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Skurv	4,0	6,9	4,7	6,1	6,7	6,9	5,9
Svake skader	3,9	2,8	3,4	2,2	7,4	3,4	3,9
Skall misfarging	4,1	3,1	3,0	2,5	3,2	3,3	3,2
Overflate skurv	1,4	2,5	2,7	4,6	3,8	3,5	3,1
Total vektprosent feil	20,3	24,6	21,4	22,3	26,9	23,6	23,2